

ECONOMIA AGRICULTURII

Opțiuni privind viitorul politicii agricole a Uniunii Europene

Cecilia ALEXANDRI
Institutul de Economie Agrară, București

Abstract

The agricultural policy is one of the most complex integrationist economic policies of the European Union, with implications not only upon the agricultural and food processing sector, but also upon the welfare of the whole society. In the last two decades, it went through several successive reforms, with the main goal to diminish the distorting support level provided on the European agricultural markets and to better allocate the resources in agriculture and rural areas. In spite of this, the already completed reforms are considered as not sufficient and there are voices in favour of a total reform of the Common Agricultural Policy.

Keywords: *Common Agricultural Policy reform, agricultural market liberalization.*

JEL classification: Q18.

Introducere

La ora actuală este intens dezbătută chestiunea dacă politica agricolă a Uniunii Europene va rezista în actuala formă reformată în următorii 10-15 ani. Contestațiile sunt din ce în ce mai vehemente, mai ales din partea acelor țări membre care contribuie în mod consistent la finanțarea Politicii Agricole Comune (PAC).

Argumentele aduse de țările net-

contributoare au în vedere în primul rând costurile ridicate ale PAC, dar și efectul său distorsionant asupra piețelor agricole internaționale, efectele asupra țărilor în curs de dezvoltare, dar și impactul asupra mediului ambiant, generat de practicarea unei agriculturi intensive, stimulate de un sistem de prețuri considerat artificial de ridicat, care nu permite o alocare optimă a resurselor. În același timp, se apreciază că implementarea Politicii Agricole Co-

mune în noile state membre din Centrul și Estul Europei va aduce, în final, un deserviciu acestor țări prin faptul că sistemul de plăți și alte intervenții din cadrul PAC conduce la conservarea actualei structuri agrare a acestora, care generează o competitivitate scăzută și cu puține șanse de reformare efectivă. Pe scurt, Politica Agricolă Comună contravine obiectivelor stabilite de Summit-ul de la Lisabona, conform căruia economia Uniunii Europene trebuie să devină cea mai competitivă economie din lume.

Pentru explicarea mai detaliată a deficiențelor majore pentru care este contestată Politica Agricolă Comună, vom prezenta în continuare câteva argumente în acest sens din studiul *A Vision for the Common Agricultural Policy*, elaborat în anul 2005 de către specialiști din Marea Britanie, din cadrul *HM Treasury și Department for Environment, Food and Rural Affairs*, în anul 2005.

Pentru a susține argumentele de reformare completă a PAC, astfel încât agricultura să funcționeze după regulile economiei de piață, fără subvenții, la fel ca oricare ramură economică, autorii fac în primul rând o evaluare a costurilor economice, financiare, fiscale, sociale și de mediu ale actualei Politici Agricole Comune.

1. Costul economic și fiscal al Politicii Agricole Comune

Deși Politica Agricolă Comună s-a reformat în valuri succesive (1992, 1999, 2003) și s-a încercat deplasarea susținerii agriculturii de la prețuri către plățile compensatorii și decuplarea volumului plăților compensatorii de nivelul producției obținute, totuși, evaluări realizate în

cadrul OECD (OECD, 2004) estimează că jumătate din sprijinul primit de fermierii europeni îmbracă încă forma măsurilor de sprijin a prețurilor pe piață. Această realitate se datorează în mod deosebit tarifelor vamale ridicate practicate pentru produsele agricole importate și celorlalte restricții la import. Actualmente, în Uniunea Europeană, tariful mediu la importurile agricole este de cca 20%, în timp ce tarifele pentru produsele non-agricole nu depășesc 4%. În același timp, gradul de autosatisfacere cu produse agricole a atins niveluri foarte înalte în această „insulă protejată” de fluctuațiile pieței mondiale. Astfel, autosatisfacerea la grâu a crescut de la 90% în anii 1956-60 la 133% în anii 1992-93, pentru a scădea la 116% în anii 2001-02. Și la celelalte produse (carne de vită, porc, pui, produse lactate etc.) nivelurile de autosuficiență sunt similare. Excedentele înregistrate sunt aruncate pe piața mondială la prețuri minimale, datorită sistemului de subvenții la export de care beneficiază fermierii europeni. Concluzia pe care putem s-o tragem în urma acestei situații este aceea că, deși PAC a fostă reformată în repetate rânduri, ponderea sprijinului distorsionant nu a scăzut semnificativ de mult, ba chiar continuă să fie majoritară.

În al doilea rând, această politică este foarte costisitoare, iar finanțarea ei afectează bunăstarea întregii societăți. Estimări efectuate de diverși economiști și organisme internaționale (în special OECD și Banca Mondială) indică faptul că finanțarea PAC reprezintă între 0,9% și 2,7% din Produsul Intern Brut total al Uniunii Europene. Dar aceste costuri sunt mult mai mari dacă ne referim la societate în ansamblul ei. Estimările efectuate de OECD evaluează costurile generate de finanțarea PAC la cca 100 miliarde euro

anual, dintre care aproximativ 50 de miliarde de euro sunt plătite de consumatori, ca rezultat al prețurilor interne ridicate practicate la alimente în cadrul UE, iar 50 de miliarde de euro sunt plătite de contribuabilii europeni sub forma taxelor și impozitelor. Susținerea Politicii Agricole Comune costă fiecare familie europeană formată din patru persoane cca 950 euro, anual. Reducerea susținerii produselor agricole pe piețe ar conduce la scăderea prețului alimentelor (cu cca. 14-17%) și la reducerea inflației cu cca 0,9%. Totodată finanțarea măsurilor de piață reprezintă cca 57% din costul total al PAC și numai 4% din acesta este destinat finanțării măsurilor de mediu!

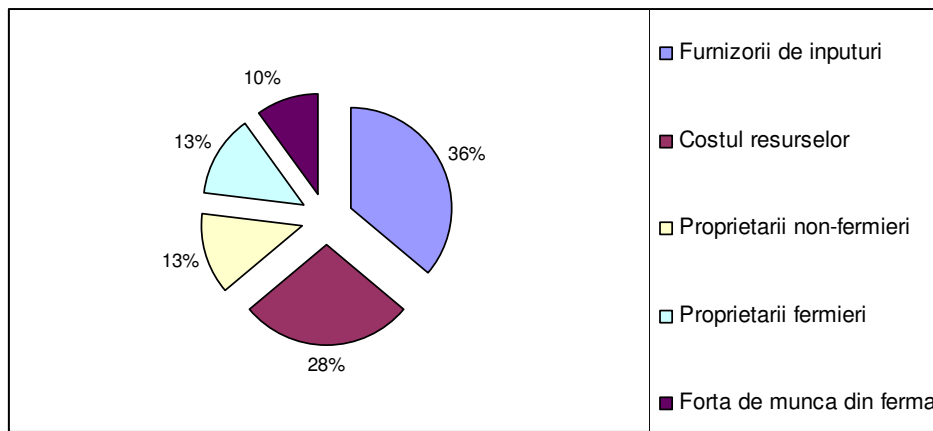
În al treilea rând se pune problema eficienței și a rezultatelor care sunt obținute cu cheltuieli atât de mari.

Ideea ar fi că aceste sume sunt necesare și ajung la fermieri pe care îi ajută la creșterea și dezvoltarea afacerilor lor în agricultură, la creșterea eficacității ramurii în ansamblu ei. Dar, estimările arată că

numai aproximativ 10% din sprijinul de piață ajunge efectiv la fermieri, în timp ce de 36% din acest sprijin beneficiază furnizorii de input-uri (mașini, pesticide, îngrășăminte), iar 26% merge către proprietarii de terenuri (Figura 1).

Totodată, plățile directe se capitalizează rapid în prețul pământului, conducând la o adevărată blocare a piețelor funciare și, în general, susținând imobilitatea factorilor de producție din agricultură. Un argument în acest sens este faptul că, după aderarea Marii Britanii la Uniunea Europeană, costul terenurilor a crescut cu 50% în termeni reali.

Fenomene similare s-au înregistrat și în noile state membre, unde veniturile agriculturii au crescut cu cca 53,8%, dar concomitent a crescut și valoarea mijloacelor fixe. Ca atare, principalii beneficiari ai plăților directe devin proprietarii de terenuri, iar acest fenomen este cu atât mai pregnant cu cât ponderea terenurilor ardate este mai mare (Tabelul 1).

Sursa: DEFRA, 2005.

Figura 1: Cine beneficiază de sprijinul de piață acordat produselor agricole?

Tabelul 1: Ponderea terenurilor arendate și ponderea valorii plăților compensatorii care ajung la fermieri

(%)

	Ponderea terenului arendat	Ponderea plăților compensatorii către fermieri
Belgia	75	24
Danemarca	25	70
Germania	69	30
Grecia	37	59
Spania	33	62
Franța	81	19
Irlanda	18	76
Italia	38	58
Luxemburg	49	48
Olanda	39	57
Austria	31	64
Portugalia	30	65
Finlanda	33	63
Suedia	48	49
Marea Britanie	39	57
<i>UE-15</i>	<i>50</i>	<i>47</i>

Sursa: DEFRA, 2005.

Observăm că, în medie, 50% din terenul agricol al Uniunii Europene este arendat (deci aparține unor persoane care nu se ocupă cu agricultura), iar proporția plăților compensatorii care ajung la fermierii efectivi este de numai cca 47%. În același timp, sub umbrela PAC au loc importante transferuri financiare între statele membre (Tabelul 2), unele devenind beneficiari pe perioade lungi (este vorba în principal de Irlanda, Grecia, Danemarca, Franța, Spania), iar altele fiind în poziția ingrătă de contributor-net (în principal, Germania, Marea Britanie, Olanda și Suedia). Odată cu aderarea celor 10 state în anul 2004, în mod sigur că printre beneficiari se află și unele state Central și Est-Europene, cu un

sector agricol dezvoltat (amintim Polonia, Ungaria, Lituania etc.).

Se pune însă întrebarea în ce măsură Politica Agricolă Comună adoptată de aceste noi state va contribui la restructurarea și modernizarea sectorului lor agricol. Opinii tot mai numeroase susțin că adoptarea PAC de către aceste țări nu va furniza stimulente pentru dezvoltarea unei agriculturi competitive în țările în cauză, că nu va stimula nici dezvoltarea rurală și că, de fapt, PAC furnizează stimulente împotriva restructurării și modernizării agriculturii noilor state membre. Punctele de vedere menționate au în spate rațiuni pur economice și sunt corecte din această perspectivă.

De multe ori însă, în această chestiune argumentele care primează sunt de ordinul echităţii sociale. Pentru populaţia rurală din noile state membre, în general îmbătrânită şi cu un nivel educaţional scăzut, preponderent agricolă, care a trăit o viaţă grea şi frustrantă în comunism, plăşile compensatorii oferite de PAC aduc

o brumă de prosperitate, în sfârşit. Creдем că în acest context, o evaluare a efectelor post-aderare ale aplicării PAC în ţările est-europene, după un orizont de timp de 5-10 ani de la aderarea acestora, ar fi utilă pentru a afla şi celălalt punct de vedere (al Estului!).

Tabelul 2: Transferurile pe locuitor generate de Politica Agricolă Comună şi Valoarea Adăugată Brută (VAB) pe locuitor la preţurile pieţei, în anul 1998

	Transferuri pe locuitor (euro)	VAB pe locuitor (mii euro)
Irlanda	445,0	20,8
Grecia	134,0	10,3
Danemarca	118,0	29,3
Spania	52,6	13,2
Franţa	30,5	21,4
Finlanda	-12,8	22,4
Austria	-16,1	23,3
Portugalia	-17,0	9,9
Olanda	-32,6	22,3
Marea Britanie	-48,4	21,3
Italia	-54,0	18,5
Suedia	-57,7	24,0
Germania	-77,6	23,4
Belgia şi Luxemburg	-110,6	30,1

Sursa: DG for Agriculture, 1999.

2. Costul social al Politicii Agricole Comune

Costurile sociale sunt semnificative şi sunt cu atât mai greu de suportat cu cât familiile sunt mai sărace. Şi aceasta porneşte în primul rând de la preţurile agricole mai ridicate practicate pe piaţa Uni-

unii Europene, faţă de cele ale pieţii mondiale. De aceea, consumatorii europeni plătesc cu 50 miliarde euro anual mai mult pentru alimente, iar aceasta afectează familiile sărace, care dedică o parte mai ridicată a veniturilor pentru cumpărarea alimentelor.

Din considerente asemănătoare, se

apreciază că PAC nu ar corespunde intereselor consumatorilor din noile state membre, unde populația este mai săracă iar ponderea cheltuielilor alimentare în cheltuielile de consum este mai ridicată decât în vechile statele membre UE-15. Totodată, sprijinul acordat fermierilor nu ia în considerare patrimoniul acestora și chiar veniturile lor care nu sunt printre

cele mai scăzute din societate. Oricum, ideea este aceea că într-adevăr există fermieri săraci, dar luați ca grup social, fermierii nu sunt cei mai săraci din societate! Venitul mediu ale unei familii de fermieri din multe state membre este deasupra mediei totale a gospodăriilor (Tabelul 3).

Tabelul 3: Venitul unei gospodării de fermieri comparativ cu cel al unei gospodării medii

	Anii	Venitul mediu al unei gospodării unde activitatea în agricultură este ocupația principală (%)
Danemarca	1999	105
Germania	1983	101
Grecia	1984	86
Irlanda	1987	127
Olanda	1988	267
Finlanda	1992	131
Suedia	1992	79
Belgia	1999	112
Spania	1993	101
Italia	1995	97
Luxemburg	1990	161
Portugalia	1989	40

Notă: Venitul unei gospodării medii = 100.

Sursa: DEFRA, 2005.

3. Costurile de mediu ale Politicii Agricole Comune

Intensificarea agriculturii în țările membre ale Uniunii Europene, ca urmare a sprijinului de piață oferit în ultimii 20-30 de ani, a produs probleme majore asupra mediului ambiant cum ar fi poluarea solului, a apei și a aerului, periclitarea

speciilor sălbatice și a biodiversității. Numai eliminarea poluării din pânza de apă freatică datorată agriculturii este estimată în Marea Britanie la 211 milioane de lire sterline, care sunt plătite de cetățenii britanici prin factura de apă! Intensificarea agriculturii și creșterea consumului de inputuri chimice care poluează apa și solul constituie efectul încurajării unor

niveluri înalte de producție prin măsurile de piață (prețuri de intervenție, subvenții la export, taxe la import). La acestea se adaugă salinizarea terenurilor ca urmare a extinderii nejustificate a irigațiilor (mai ales în țările din sudul Europei), distrugerea peisajelor datorită extinderii culturilor agricole și reducerii biodiversității, reducerea arealelor cu floră și faună sălbatică. Datele statistice pe termen lung indică creșterea conținutului în nitrați în apa râurilor și a fluviilor, iar agricultura intensivă care folosește în mod curent cantități importante de îngrășăminte și pesticide nu este străină de acest fenomen.

În orice caz, vestea bună este că măsurile actuale ale PAC privind condiționalitatea acordării sprijinului direct de respectarea condițiilor de mediu și de bunăstare a animalelor (criteriul *cross-compliance*), ca și punerea în practică a politicii de retragere temporară din cultură a unor terenuri agricole (*set-aside*) vor avea efecte benefice asupra conservării mediului înconjurător.

4. Cum ar trebui să arate noua reformă a Politicii Agricole Comune?

Prezentarea acestor implicații negative de natură economică, fiscală, socială și de mediu ale actualei Politici Agricole Comune conduce spre ideea necesității reformării sale din temelii. Autorii lucrării amintite (DEFRA, 2005), ca niște demni reprezentanți ai școlii economice liberale engleze, susțin faptul că agricultura trebuie tratată ca o ramură economică ca oricare alta, care să funcționeze după regulile concurenței, fără nici o susținere sau protecție. Ea ar trebui:

- să fie competitivă internațional, fără

subvenții la export și bariere tarifare și netarifare la import;

- să producă mărfuri competitive nu numai sigure și de calitate, ci să aducă și beneficii sociale contribuabililor;
- să fie sensibilă la cerințele de mediu, menținând și îmbunătățind starea acestuia prin reducerea poluării, conservarea peisajelor și a vieții sălbatice;
- să răspundă la nevoile sociale ale comunităților rurale;
- să asigure un nivel ridicat de sănătate și de bunăstare a animalelor;
- să nu distorsioneze comerțul internațional cu produse agricole.

Această reformare completă a politicii agricole europene este propusă a se desfășura pe un orizont de timp îndelungat (de 10-15 ani), dar ideea este aceea că fermierii și ceilalți factori interesați trebuie să-și pregătească încă de acum strategiile de adaptare.

Care ar fi implicațiile unei astfel de reformă a PAC? Numeroase voci din domeniu susțin că reformare totală a politicii agricole europene ar periclita producția agricolă, ar amenința viabilitatea economiei rurale, ar pune sub semnul întrebării securitatea alimentară a Uniunii Europene și prezervarea mediului. Cât de reale sunt însă aceste îngrijorări?

După cum s-a arătat, prețurile agricole ridicate încurajează practicarea unei agriculturi intensive și expansiunea culturilor agricole pe terenuri cu o productivitate din ce în ce mai scăzută. Acest lucru contribuie la creșterea costurilor cu inputurile și mai ales contribuie la creșterea prețului terenurilor agricole. În acest mod, cei mai mari beneficiari ai susținerii agriculturii prin prețuri devin proprietarii de terenuri (după cum s-a arătat), iar subvențiile se capitalizează în valoarea terenurilor. Scăderea subvenționării prin

prețuri ar conduce într-o primă etapă la scăderea veniturilor fermierilor, dar și la scăderea costurilor, astfel că într-un orizont de timp scurt veniturile fermierilor se vor reface. Acest proces va fi însoțit probabil de o scădere (modestă) a producției agricole, de reducerea numărului de ferme concomitent cu creșterea dimensiunii acestora și de eliberarea unui număr de lucrători din agricultură care vor trebui să-și găsească locuri de muncă în alte sectoare. De asemenea, se va schimba structura producției agricole, în conformitate cu semnalele reale ale pieței și va scădea prețul pământului. Aceste concluzii sunt conturate de experiența a numeroase țări de pe glob care și-au redus treptat sprijinul acordat agriculturii (Australia, Africa de Sud, Canada, Noua Zeelandă). Problema care se pune este în ce măsură fermierii vor putea face față presiunilor pieței libere și riscurilor prețurilor agricole. Probabil că o parte din aceștia vor supraviețui (mai ales cei cu spirit antreprenorial), iar soluțiile propuse în acest sens sunt următoarele:

- diversificarea producției agricole;
- folosirea stocărilor, a contractelor la termen și a creditelor;
- folosirea piețelor *futures*;
- practicarea agriculturii în *part-time*.

Datorită sistemului de subvenții promovată de PAC, preocupările fermierilor pentru a reduce costurile și a-și eficientiza afacerea sunt scăzute. Astfel, în Marea Britanie, rentabilitatea fermierilor înregistrează variații foarte mari între ferme similare ca mărime și dotare. De aici se trage concluzia că ar exista destule posibilități de creștere a rentabilității la nivelul fermelor și, în acest fel, cel puțin o parte dintre ele ar putea supraviețui într-un mediu cu adevărat concurențial. În orice caz, pentru succesul acestei reforme

radicale, se apreciază necesar ca piețele factorilor de producție să funcționeze liber; ne referim aici la piața pământului (în a cărei bună funcționare trebuie să se implice și puterea publică) și piața forței de muncă (care prin pregătirea în cadrul unor cursuri de specializare adecvate să asigure reintegrarea în activități non-agricole a persoanelor care nu mai pot lucra în agricultură).

La nivelul comunităților rurale, aplicarea acestei reforme totale a politicii agricole ar putea avea efecte destul de diferențiate pe țări. Este încă actuală ideea că viitorul zonelor rurale depinde de viitorul agriculturii. Totuși, nu aceasta este situația în toate țările membre ale Uniunii Europene (Tabelul 4). În multe zone agricultura nu este sursa dominantă de locuri de muncă din mediul rural, cea mai înaltă rată de ocupare înregistrându-se în sfera serviciilor (57% este media UE-25 pentru populația rurală ocupată în sfera serviciilor).

În acest context, economia rurală europeană va supraviețui foarte bine unei reforme radicale a politicii agricole, prin inițierea unor schimbări structurale mult mai substanțiale. De fapt, se apreciază că economia rurală ar beneficia cu mult mai bine de PAC prin redirecționarea sprijinului de la agricultură către obiectivele politicilor de dezvoltare rurală.

Există de asemenea voci care susțin că reforma politicii agricole va afecta negativ securitatea și siguranța alimentară a cetățenilor europeni. Securitatea alimentară este o noțiune complexă care presupune accesibilitatea, stabilitatea, disponibilitatea și nutriția. Este simplistă opinia că autosatisfacerea cu produse agricole la nivelul UE implică automat și securitatea alimentară a populației. După cum am văzut, furnizarea alimentelor la prețuri ridicate poate afecta securitatea alimentară

Tabelul 4: Populația ocupată în agricultură* în unele țări din Uniunea Europeană

	(%)			
	Media națională	În zonele predominant rurale	În zonele semnificativ rurale	În zonele predominant urbane
Franța	3,7	8,2	4,1	0,7
Germania	2,4	6,6	4,2	1,0
Grecia	16,8	33,8	18,4	1,2
Spania	6,6	16,4	7,9	1,5
Suedia	2,6	3,4	1,4	
Marea Britanie	1,6	7,2	3,3	0,7
Republica Cehă	4,8	11,7	5,2	0,5
Estonia	6,8	17,0	6,2	2,7
Lituania	16,7	25,5	10,3	
Slovenia	11,3	14,9	6,1	
UE-25	5,9	14,9	7,5	1,4

Notă: ca pondere în totalul populației ocupate și pe zone.

Sursa: DEFRA, 2005.

a grupurilor sărace, deoarece alimentele deși sunt disponibile, ele nu sunt accesibile prin lipsa puterii de cumpărare. Dimpotrivă, forțarea atingerii autosuficienței poate conduce la pierderi în domeniul eficienței economice datorită atragerii în cultură a unor terenuri slab productive. De aceea, liberalizarea comerțului agricol internațional, deși va conduce la reducerea autosuficienței în cadrul Uniunii Europene (de la 98% la 93%), va avea efecte benefice la nivel internațional, iar în cadrul UE va conduce la creșterea oportunităților pentru comerț și astfel va contribui la îmbunătățirea securității alimentare printr-o mai bună distribuție a alimentelor.

De asemenea, Politica Agricolă Comună este justificată adesea prin beneficiile siguranței alimentare, dar se presupune că o combinație de reglementări actuale din *Codex Alimentarius* și stan-

darde internaționale ar putea proteja la fel de bine consumatorii europeni în cazul importurilor din țările externe Uniunii Europene. În ce privește impactul reformei asupra mediului, este limpede că reducerea sprijinului pe piețe ar conduce la scăderea producției agricole și i-ar descuraja pe fermieri să folosească practici de producție intensive, care presupun consumuri ridicate de inputuri chimice (îngrășăminte și pesticide), consumuri ridicate de combustibili fosili, irigații, defrișări etc.

În final, dar nu în ultimul rând, putem sublinia faptul că renunțarea la susținere și la protecție pe piețele agricole internaționale va avea efecte benefice mai ales asupra țărilor în curs de dezvoltare, pentru care agricultura și comerțul agricol sunt foarte importante (agricultura reprezintă în aceste țări în medie 40% din PIB,

35% din exporturi, 50-70% din populația ocupată). În acest context, cel mai distorsionant element al Politicii Agricole Comune sunt măsurile de protecție la frontieră (subvențiile la export și măsurile tarifare și non-tarifare la importuri). Acestea nu permit o alocare optimă a resurselor și îi încurajează pe fermieri să producă mai mult decât ar fi făcut-o dacă ar fi funcționat la prețurile pieței mondiale. Iar această supraofertă (susținută de subvenții la export) determină scăderea prețurilor pe piața mondială. În al doilea rând, măsurile de protecție privind importurile din afara UE fac ca pentru multe produse agricole provenite din țările în curs de dezvoltare piața Uniunii Europene să fie practic inaccesibilă. Acest aspect determină contracția cererii alimentare și contribuie la scăderea prețurilor agricole pe piețele internaționale. Uniunea Europeană nu este singura zonă care își protejează agricultura, Japonia, Statele Unite, Canada având unele politici similare. Dar, conform estimărilor OECD, aproape jumătate din echivalentul subvenției la producător (ESP) acordat de țările OECD merge către fermierii din Uniunea Europeană. Ca atare, în situația liberalizării comerțului agricol, aproape jumătate din beneficiile de care vor beneficia fermierii din țările în curs de dezvoltare vor proveni din partea Uniunii Europene!

Dar, în mod particular, impactul liberalizării comerțului asupra diferitelor țări va fi condiționat și de alți factori locali cum ar fi: climatul investițional, starea infrastructurii, mobilitatea forței de muncă, proprietatea asupra factorilor de producție (fonduri fixe, terenuri agricole), cererea internă și numeroși alți factori.

Câteva comentarii și concluzii

În primul rând, propunerile prezentate în studiul amintit reprezintă punctul de vedere al unei țări cu o cultură și valori liberale ajunse până la nivelul conștiinței individuale, cu o populație cu puternice abilități antreprenoriale, care i-au fost inoculate începând cu cel puțin două secole în urmă.

În al doilea rând, Marea Britanie este un jucător nu numai în cadrul Uniunii Europene ci și în cadrul Commonwealth-ului și este interesată în promovarea intereselor comerciale ale țărilor din cadrul acestei organizații.

În al treilea rând, agricultura este o ramură puțin importantă în cadrul economiei engleze, atât prin contribuția la PIB cât și în ceea ce privește ocuparea. Majoritatea fermierilor englezi practică agricultura în *part-time*, iar sursele lor de venituri sunt diversificate.

În al patrulea rând, Marea Britanie nu și-a propus obiectivul autosuficienței alimentare, ea importând mai mult de jumătate din produsele alimentare necesare populației. Între protecționism și folosirea avantajelor comparative generate de comerțul liber, mulți economiști și factori de decizie ar prefera varianta a doua. Și nu este de neglijat faptul că reprezentanții de seamă ai școlii economice engleze (Adam Smith și David Ricardo) au fost printre primii care au teoretizat problema avantajului absolut și avantajului relativ adus de comerțul între țări și regiuni. Și în final, dar nu în ultimul rând, Marea Britanie este unul din marii contributory la bugetul agricol comunitar, care dă mai mulți bani decât primește (Tabelul 2). În situația aceasta mai sunt câteva țări importante din Uniunea Europeană (amintim Germania și Olanda). Până acum *lobby-ul*

acestor țări privind redefinirea și reformarea fundamentală a politicii agricole nu a avut decât un succes parțial. Dar, nu se știe ce rezervă viitorul. În orice caz, aderarea noilor state din Centrul și Estul Europei, dintre care unele au sectoare agricole importante (nu excludem România), va amplifica presiunile asupra bugetului agricol al Uniunii Europene. Iar, cu timpul, modificările cerute se vor produce, pentru că în fond aceasta este direcția spre progres și competitivitate economică.

Concluzia finală pe care o tragem se referă desigur la implicațiile acestui mod de gândire asupra agriculturii României.

La momentul actual există un optimism legat de faptul că aderarea va rezolva o parte din problemele financiare ale agriculturii românești și, în orice caz, va produce o îmbunătățire a veniturilor fermierilor. Poate că pe termen scurt aceste speranțe sunt justificate. Dar pe termen mediu și lung, direcția indicată de Summit-ul de la Lisabona spre competitivitate și progres tehnologic nu este compatibilă cu poziția unui sector economic unde considerentele legate de echitate și coeziune socială primează în fața criteriilor de performanță economică.

Bibliografie

Pouliquen, A., *Competitiveness and Farm Incomes in the CEEC Agri-food Sectors: Implications before and after accession for EU Markets and Policies*, OECD, Paris, 2001.

OECD, *Agricultural Policies in OECD Countries: at a Glance*, OECD, Paris, 2004.

DG for Agriculture, *Impact of the CAP Among Member States*, European Commission, 1999.

DG for Agriculture, *Prospects for Agricultural Markets and Income 2005-*

2012, European Commission, 2005.

DEFRA, *A Vision for the Common Agricultural Policy*, HM Treasury, Marea Britanie, 2005.

Banca Mondială, *Sectorul agroalimentar din România într-o perspectivă europeană*, ECSSD, Banca Mondială, 2005.

Institutul European, *Sectorul agricol în perspectiva aderării României la Uniunea Europeană: implicații asupra sistemului de plăți*, Institutul European, Studii de Impact III, 2005.